

Policies i periodistes: desavinences i crisis

JOSÉ MARTÍ GÓMEZ*

Periodista del diari *La Vanguardia*

11

1. DOS MONS INCOMPATIBLES OBLIGATS A ENTENDRE'S

La relació entre premsa i policia és conflictiva per la mateixa naturalesa de la feina de totes dues professions. El policia investiga i la investigació és una feina que requereix discreció. La finalitat de la investigació que hauria de dur a terme el periodista especialitzat en successos és fer públic el nombre més gran possible de dades. Si les dades obtingudes han estat classificades com a confidencials, millor.

El problema de fons en la relació entre policia i periodista rau en la forma que té la policia —totes les policies— de canalitzar la informació a través d'unes prefectures de premsa que faciliten unes notes burocràtiques amb una pobresa que sempre és molt més estremidora que el delictes que s'explica.

El periodista que es limiti a les fonts dels gabinets de premsa dels diferents cossos policials té els seus dies comptats com a redactor de successos. Conscient d'això, busca confidències dels mateixos policies posant en pràctica el mètode més antic que té el manual de la professió per a treballs de sapa: guanyar-se la confiança dels policies més introvertits a còpia de compartir esmorzars, dinars, sopars i gresques, que en uns casos acaben malament i en d'altres permet tenir accés a històries pintoresques, com la que van viure els assistents a un dinar, ara fa deu anys, per celebrar la festivitat del patró del Cos General de Policia. «Que vingui l'acordionista», va ordenar el comissari que presidia l'àpat. Quan es va presentar l'acordionista del restaurant, que va dir que es deia Joan, li van preguntar si sabia tocar el *Cara al sol* i va respondre afirmativament; el comissari el va comminar a tocar la peça i amb el braç enlaire la va can-

*. Aquest treball no té cap pretensió de tesi sobre la relació entre policies i periodistes. L'autor no es considera capaç per dur a terme aquesta anàlisi. Aquest treball simplement és una reflexió inspirada exclusivament en l'experiència personal i s'ha de llegir amb aquesta idea.

tar amb altres comensals. Cap dels periodistes que van assistir a aquest acte no va publicar aquesta dada perquè estaven allà com a amics i no com a professionals de la informació.

Està provat que el mètode d'amistar-se policies i periodistes dona uns resultats excel·lents, però comporta dos inconvenients greus per al periodista: a la llarga, el seu fetge i la qualitat de la informació se'n ressenten perquè es beu alcohol a l'excés i, a mitjà termini, la relació professional policia-periodista esdevé una conxorxa perillosa en què qualsevol bufada es qualifica com un servei brillant que, en molts casos, només sobreviu les hores que passen entre la detenció i la presentació de les persones detingudes al jutge de guàrdia.

2. TU AL TEU LLOC I JO AL MEU

La meua experiència personal indica que compartir esmorzars, dinars, sopars i barriles és bo, sempre que el periodista i el policia sàpiguen dir-se tàcitament: «tu al teu lloc i jo al meu».

Amb aquesta idea, crec que la col·laboració pot ser més fructífera que la de la conxorxa. El periodista ha de saber moure's al marge de l'oficina de premsa sense renunciar a tres premisses:

- a) els seus informadors han de ser conscients que no l'han de manipular;
- b) han de ser conscients també que el periodista pot criticar la seva feina si hi ha base per fer-ho;
- c) així mateix, el periodista ha de ser conscient que hi ha coses que no pot saber i que si els policies les hi expliquen però li demanen que no les publiqui, ho ha de respectar escrupolosament.

Tanta objecció resulta que s'obvia en la pràctica, però a la meua memòria sempre guardaré un record agradable de l'inspector que m'informava de totes les esdevinences de la Prefectura Superior de Policia i, quan el *baranda* cridava a capítol els caps de grup per clavar un esbronc per tanta filtració, la meua gola profunda demanava a crits, amb la cara convulsada per la ira, que pengessin pels collons el qui xerrava. Després, baixava al telèfon de la cantonada, marcava el meu número i em deia: «De puta mare, això d'avui. El *baranda* s'ha posat fet una fera». Aquest tipus de policies —una rara avis per a un periodista— és una espècie en extinció i reconec que recomanar, en una revista com aquesta, que es potenciïn mossos amb aquesta facilitat de desdoblament a la manera de Fregoli, no és el que s'espera d'aquest article.

3. LES RIVALITATS

Retrocedim en el temps i ens situem davant de la porta de la sucursal del Banc Hispanoamericà, el primer de Barcelona de patir un atracament amb ostatges.

- És com un telefilm —comentava un dels tafaners.
- Estimats atracadors... —implorava el governador civil per megafonia.
- Energia i mà dura —exigien els comandaments de la Policia Nacional, que es mostraven partidaris d'entrar en el banc a mata-degolla.
- Salvem els ostatges i deixem fugir els atracadors. Els agafarem més endavant —opinaven els comandaments del Cos General de Policia.

Es va imposar aquesta opció i, quan els atracadors fugien amb un vehicle, un policia secret es va afanyar a seguir-los amb una moto. Els policies municipals que hi havia allà es van sentir obligats a col·laborar i van detenir el policia secret a pesar que aquest intentava identificar-se alçant la veu de tal manera que fins i tot els atracadors que fugien ràpidament es devien assabentar que aquell noi amb barba i texans que conduïa una moto de gran cilindrada era un policia secret i no —com el seu aspecte ens podia fer creure— un altre delinqüent.

Allà mateix hi havia també la Guàrdia Civil de paísà. Aquell dia no va fer res ni va opinar, però l'endemà va començar a buscar els atracadors, cosa que també van fer els altres cossos, cada un pel seu cantó; finalment, va ser la Guàrdia Civil la que es va anotar un punt.

Aquesta història rescatada del meu arxiu reflecteix que va ser, durant els anys del franquisme, allò que des del poder es va definir com una «fraternal col·laboració dels cossos de seguretat de l'Estat». Hi ha qui sosté que aquesta rivalitat entre diferents cossos de seguretat no ha estat dolenta però jo opino al contrari. Crec que ha estat negativa perquè va diversificar esforços, va multiplicar despeses i va originar gelosies que van entrebancar moltes de les investigacions en marxa.

Els advocats amb bon ofici van explotar la rivalitat entre els diversos cossos policials. Els qui tenien un client que era buscat pel Cos General de Policia li aconsellaven que s'entregués a la Guàrdia Civil, o a l'inrevés: «El buscaven els *picos* i li he aconsellat que s'entregués a vosaltres perquè sou uns fenòmens» —explicava l'advocat en el moment de dur a terme l'operació.

Aquestes rivalitats policials afectaven els periodistes perquè el que era amoixat en un cos rebia poques confidències de la resta. Em pregunto si en certa manera això no continua passant encara avui. Hi ha determinades informacions que, com a simple lector amb alguns anys d'experiència en el tema, ensumo que han estat facilitades al periodista pel cos que ha realitzat el servei. Res a dir. La notícia ha de ser com el camp: per al qui la treballa. No obstant això, no és normal que el periodista, sigui com vulgui, posi el crit al cel davant de l'exclusiva que un altre cos de seguretat ha donat a un col·lega pel qual sent més simpatia.

Perquè en el fons, tot és qüestió de copes i de simpatia. Si no hi ha un confident, el periodista no es menja cap informació policial ni el policia troba el fil que el porta a desembullar la complexa troca de tot delictes.

Siguem sincers: això del treball d'investigació és una metàfora.

4. EL PERIODISTA DAVANT DEL MIRALL

Després de tenir un paper destacat en la transició, el periodista ha tendit a mirar-se massa al mirall preguntant-se, coquetament, si hi ha algú més influent que ell.

El periodista és un professional proletaritzat que ha perdut el control de les redaccions, si és que alguna vegada n'ha tingut. Relacions públiques i empreses amb una cartera publicitària sucosa influeixen en els mitjans d'una manera, diria jo, carregosa. Javier de la Rosa mai no va ser qüestionat pels mitjans d'informació fins que no va entrar en crisi. Fins aleshores era un model d'empresari. Com Mario Conde, de la Rosa va ser un producte mediàtic que ningú no va qüestionar, entre altres coses perquè molts periodistes i més d'un policia van treballar per a ell de manera encoberta.

Com a espai de llibertat al periodista li queda el succés. La crònica d'un crim ven i no crea complicacions, llevat que l'assassí sigui fill de bona família, i això que per a aquest cas hi ha el recurs de les inicials. Aquest és un país en què la presumpció d'innocència depèn del medi social del sospitós. Els periodistes som proclius, de bona o mala gana, per covardia o per ser sensibles, al suggeriment de la veu que, a través del telèfon, ens arriba «des de dalt» per matisar-nos la crònica: «Ja ho saps, és família de tal...». Crec, segons que m'han explicat, que el policia també rep algunes vegades trucades d'aquest tipus.

5. LA SUBTIL MATÈRIA PRIMERA SHAKESPEARIANA

Els periodistes solem ser injustos amb els policies. De vegades, els exigim més informació de la que ens poden donar. No crec que amb les seves omissions vulnerin el dret a la informació. Crec que és un dret legítim preservar el material informatiu que consideren que no s'ha de fer públic. Sota la pressió dels mitjans no és estrany que, sense ni tan sols haver-lo llegit, més d'un policia subscriu mentalment la frase d'un personatge del dramaturg anglès Tom Stopard: «Sóc a favor de la llibertat d'expressió, sempre que abans hagin afusellat tots els periodistes».

Els policies solen cometre l'error d'aspirar que en les cròniques dels periodistes no aparegui cap índex de crítica a la seva tasca policial. És la lògica aclaparadora d'un país en què el corporativisme està molt arrelat. Solen també cometre l'error de ser poc sensibles als problemes socials que porten a la marginalitat; amb això no vull dir que tots els delinqüents siguin víctimes de la societat però sí que és responsabilitat de tothom preguntar-se què porta un adolescent al món de la delinqüència. La frase de Tom Stopard va ser reciclada, sense ell saber-ho, per un cap de grup de la Prefectura de Policia de Barcelona, que em va dir, ensenyant-me un reportatge que acabava de llegir: «Un altre cop amb la teva història de la marginalitat social... La delinqüència d'aquest país no s'acabarà fins al dia que entrin a la presó al mateix temps el delinqüent, l'advocat que el defensa i el periodista que el defineix com a víctima de la societat». El pas dels anys, curiosa paradoxa, va portar a la presó aquell brillant cap de grup.

Si el periodista tendeix a mirar-se massa al mirall, el policia tendeix a recloure's no gaire menys en el seu gueto. Són dues actituds equivocades. El periodista i el policia han de ser conscients que el seu treball neix al carrer, gastant soles de sabates, contactant amb els individus portadors de problemes, somnis, grandesa i misèria.

Sóc un enamorat del Pietro Germi, d'*Un maldito embrollo*. Del policia amb problemes, amb accessos d'ira, amb capacitat per comprendre que els individus pateixen i que precisament per això el policia —com el metge que evita l'hemorràgia sentimental— s'ha de blindar contra la tendresa, però no se n'ha d'avergonyir quan aflora.

Policies i periodistes de successos treballen amb la subtil matèria primera de les obres shakespeareianes: la gelosia, la cobdícia, la passió, la tragèdia i la comèdia, perquè en tot succés, per més horrible que sigui, els policies i els periodistes sensibles hi trobaran el petit detall, nimi en la frondositat de l'atestat o del sumari, que els confirmarà allò que hi ha de complex, atrabiliari, ignorant, soberbi en l'ésser humà.

Recordo la història d'un home detingut després d'apunyalar la seva amant de catorze anys perquè, aprofitant que ell era a presó, s'havia ficat al llit amb un altre home. «Mort per aturada cardiorespiratòria», va ser el dictamen del metge forense. Quan l'assassí se'n va assabentar, va esclatar a riure i va dir: «Quin metge de merda. Li vaig donar vint-i-set punyalades, que les vaig comptar bé i vaig notar el meu braç cansat, i ve aquest imbècil i diu que la nena va morir d'aturada cardiorespiratòria. De tot, en diuen metge».

6. DUES PROFESSIONS EN CRISI

Una de les darreres enquestes del CIS¹ revelava que el periodisme era una de les professions amb menys valoració social. La policia estava molt més valorada, però és un fet que també és una professió amb crisi de credibilitat.

La crisi de totes dues professions no se circumscriu a l'àmbit d'aquest país. Són crisis perceptibles en tots els països desenvolupats. El 1996 la Fundació Sabino Arana va organitzar una jornada sobre el model policial europeu, on el professor John Vervaele, de la Universitat d'Utrecht, va dir: «Hi va haver una vegada un país que totes les nits se n'anava a dormir tranquil i confiant en els seus policies. No és el començament de cap conte. El país és real i es diu Holanda». Es va començar a entreveure que aquest conte tan bonic tindria un final infeliç al principi de 1990: «Avui la confiança dels ciutadans holandesos en la seva policia s'ha acabat completament», va sentenciar el professor Vervaele a manera d'epíleg.

És possible que aquesta crisi de credibilitat tingui a veure amb els canvis que les societats industrialitzades estan vivint a un ritme frenètic, canvis als quals ni el periodisme —que ha tendit a frivoltzar la informació— ni els policies —reticents a obrir-se a la societat— s'acaben d'adaptar.

1. Centro de Investigaciones Sociológicas.

Segons el professor Manuel Ballvé, «darrere les històries d'uns homes amb uniformes, armes i acreditacions, hi ha molts anys de debat i de lluita per dilucidar al servei de qui estan aquests homes: els policies com a defensa de l'Estat, defensa del ciutadà o defensa d'un autòcrata».

Sense uniformes i sense armes, però sí amb acreditacions, es podria dir el mateix dels periodistes.

Tot depèn de l'empresa, del país i de la política amb què als uns i als altres, policies i periodistes, ens hagi tocat viure, i també de la força moral que els uns i els altres hagin reunit per superar les adversitats. Per sobre de les limitacions que pugui imposar el poder —sigui polític o econòmic— és irrefutable que sempre hi ha opcions per continuar sent decents.

16

Simplement decents. Ja n'hi ha prou. És justificar unes vides, unes professions —les de policia i periodista— que, pel seu contacte amb el costat més fosc de la soledat, tenen el suborn, l'exercir tràfic d'influències, el participar en casos de corrupció o l'excedir-se en l'ús del poder a l'empara d'una pistola o d'una columna, com a temptadores companyes de viatge. Som dos professionals que quan sortim al carrer i ens decidim a gastar soles de sabates, ens movem sempre en el tall de la navalla.

En aquest món de frontera moral que tant fascinava Graham Greene, un escriptor amb obres que haurien de ser lectura obligatòria a les escoles de policia i a les facultats de ciències de la informació perquè, com ha escrit Martín Amis «malgrat el seu esquematisme, despertava la consciència».